

Pulga Joel keskiäkriisest, miä härgütäse sporti tegemä

Kae lk 2

Kas Moskvitš om hää massin?

Kae lk 3

Kuis kapstasupp mehilädse kučas ai

Kae lk 4

Kauksi Üllel tull' vällä näütemänguraamat. Trüküst om tulnu Kauksi Ülle raamat «Hitivabrik», kon om viis lühküt näütemängu. Näütemäng «Hitivabrik» om autori kumardus latsõia lemmikkoomiksilõ Piilupart Donaldist. Näütemängun «Kolm hinnapakmist» kaiais vanna muinasjuttu täämbädse ao projektijuhi silmiga. Näütemäng «Trummiotsja» om tett tšuktši muinasjuttõ perrä ja sääil otsitas muistsidsõ kultuurõ ja näide kaotamisõ ja üleslõõdmise tarkuusi. Raamadu kats perämäst näütemängu, «Põhitüü» ja «Nigu nõidus», kõnõlõsõ Obinitsa kandi aoluust. Kõiki naid näütemänge omma Obinitsa kandi tiatritegijä mängnü, kõgõ värskeb tük «Nigu nõidus» om seo suvi Obinitsa Uue Teatri mängukavan.

UL

Tandsupidol kiteti sanna

29. lehekuul Põlvan Indsikurmun peetü Kagu-Eesti tandsupido teemä oll' «Sanna kitmine». Pido kõnõl sannast, miä om olnu eestläisile pühä paik ja köüdet elo alostusõ ja lõpuga.

Et Vana-Võromaa suidsusanna-kombõ omma UNESCO üleilma tähtsä kultuuriperändüse nimekirän, passis mikandin sannaga köüdetüt iks miilde tulõta ja püüne pääle tuvva.

UL

Näütüs «Talomuro ilmaruum» tuvas Eesti Rahva Muusõummi

4. piimäkuust saa Tarton Eesti Rahva Muusõumi galeriin kaia näütüst «Talomuro ilmaruum. Lõuna-Eesti luuja». Hinnatut näütüst, miä kõnõlõs Lõunõ-Eesti elolaadist, sai varrampa näta Taŋnan Kumu kunstimuusõumin. No saa kooni 21. põimukuuni kuraatri Pählapuu Liisi kokko säetüt näütüst kaia Tarton.

Näütüsel omma välän ligi 50 kunstnigu pildi. Näide kunstnigõ siän omma Pärsimäe Karl, Süvalo Konstantin, Vahtra

UL

Nuuri kokkosaaminõ Tarton

RAHMANI ELO

Minevä puulpäävä oll' võro keele ja kultuuri huviliidsi nuuri kokkosaaminõ Tarton liinan. Ütenkuun käüti Jaani kerikon, kon Kuslapuu Kaisa kõnõl hõrilamängmisest ja umast loominguust, ja Tarton Ülikooli luudusmuusõumin, kon Kalla Urmas kõnõl näütüsel olõvist eläjist ja näide võrokeelitsist nimmist.

Võro keele ja kultuuri huvilidsõ noorõ omma kokko saanu joba neli kõrda. Varrampa om kokko saad vegankoka Karu Kadriga, käütü muusik Kalkuna Mari puul ja sepä Reemanni Piitre sepikuan.

Seokõrd tull' Tarton kokko kümmekund nuurt. Edimält käüti Jaani kerikon, kon Võrost peri laululuuja ja hõrilamängijä Kuslapuu Kaisa kõnõl umast kooliaost ja tuust, kuimuudu tä muusiga mano jõudsõ. Tä julgust nuuri otsma umma rata elon ja oll' kimmäs, et pallo asä tan maailman sünnüse

VAABA JANEKI PILT

Kuslapuu Kaisa näütäs võro keele ja kultuuri huviliidsilõ nuurilõ Tarton Jaani kerigu hõrilat.

juhussidõ abiga. Viil kõnõl tä umast bändist Lonitseera (miä tähendäs ladina keeli Kuslapuud) ja tuu vahtsõst albumist «Tapeet». Bänd tege eestikeelist alternatiivpoppi, kon tähtsä omma tihhe tekst ja lainadu tsitaadi. Viil näüdäs Kaisa kerigu hõrilat.

Edesi minti Tarton Ülikooli luudusmuusõummi topituisi eläjide näütüsele. Mehikuurmast peri luudusõtundja Kalla Urmas näüdäs sääil olõvit eläjit ja kõnõl näide võrokeelitsist nimmist. Poolõtsõ tunni joosul sai kaia ka eläjide luukeresid ja putukidõ

herbaariummi. Kokkosaaminõ oll' vahva ja jääs miilde. Järgmäne kokkosaaminõ tahetas tetä joba pääle jaanipäivä. Kõik noorõ, kiä omma ütenlõõmisesest huvitõdu, võiva kirot Vaaba Janekilõ aadrõssi ja-nek.vaab@gmail.com pääle.

Põlva kandi mihi nalalidsõ juhtumisõ saiva raamatulõ

RAHMANI JAN

Mamastõ külä miis Kaha Kaido om kokko säändü raamadu «Ütekõrra om katõkõrra», kost lõud võrokeelitsit juttõ juhtumist, miä omma sündünü Põlva kandin päämidsest kolhoosiaol. Raamatulõ kokko koradu luu omma suurõlt jaolt peri mihi maailmast, juhtunu näütüses tüükua man vai autoroolin. Puulpäävä, 28. lehekuul peeti Põlva raamadukogon vahtsõ raamadu võimas kaejatsipido.

Kaha Kaido om saekaarimiis, kiä mäng pilli ja pidä pulmaesäammõit. Et koroonaaol oll' pillimängmist ja pidojuhtmist veidemb, naas tä Näovihu (FB) võro keele gruppi juttõ kirotama. Jutu miildü lugõjilõ. Nii tull' mõtõ näist raamat kokko säädi. «Tüü man naksi mobiili märksõnno kirotama, õdagu lätsi kodo, kiroti luu valmis. Ütel pääväl saiva hindä luu otsa, õigõmbalõ sai arvo, et naa kõik ei olõ inämb mu luu, olõ näid kellegi käest kuulnu. Sis naksi-

gi sõpro pite käümä vai sõbra tulliva mullõ küllä, kõnõlimi lugusid ja ma võti nuu linti. Mõnõl oll' juttõ kolmõ tunni jago, selle et näütüses autobassin juhtu egä päiv midägi,» seletäs Kaha Kaido. Raamatulõ saiva jutu tegemiisist, midä om hää ette kujota. Üleskirotaja esi pandsõ kah egäle jutulõ üt-teistis mano.

Raamat om võrokeeline. «Mul oll' latsõna inne võro kiil, perän sunniti eesti kiilt opma,» kõnõlõs Kaido umast latsõpõlvõkeelest. «Imä tüüf EPAn, hummogu läts ja õdagu tull', terve päiv hoitsõ minno vanaimä. Tä oll' Kähri küläst peri, 1940. aastagal Mamastõlõ tulnu. Mul om Kähri külä ja Mamastõ külä segonõnu kiil,» seletäs Kaha Kaido.

Raamadu kaejatsipido aos oll' Põlva raamadukogo mano tuudu hulga vinneaoliidsi masinist. Üles asti ka kuulsa Põlva kandi lõõdsamehe, pidol kõlasi laulu «Vana sann», «Tulõ aga tulõ», «Kats kitsõ» jt. Katõ raamatulõ saanu jutu perrä olli kaejatsidõ aos tettü ka videoklipi, midä rahva rõõmus ette mängiti. Noid videoklippe saa kaia Youtube'ist Kaha Kaido kanali päält.

RAHMANI JANI PILD

Raamadu «Ütekõrra om katõkõrra» kaejatsipido Põlva raamadukogon. Mängvä tunnõdu lõõtsamehe, autor sais takan.

Kaejatsipido aos oll' vällä tuudu hulga vinneaoliidsi massinit.

M Ä R G O T U S

Keskiäkriisega toimõ saamisõs tulõ hoita inemiisi hindä ümbre ja näid vahepääl ka kullõlda

Keskiäkriisest

PULGA JOEL,
keskiän Pärnu võrukõnõ

pühapäävane Pärnust Audru-lõ kerikulõ minek piät käümä õks rattaga. Et sõs om ihulinõ ja vaimlinõ mölõmba saanu.

Peris *fitness* om määnegi ihuliidsi proportsioonõ värk, mis või tötöstõ ütele taluni-gulõ naaru pääle aia. Tuu om mullõ võõras mõttõviis. A hindä vormin hoitminõ jääs (olku tuu tõisi iin keksmisega vai kuis tä meil egälütel vällä tulõ). Kas tuu vorm tulõ puiõ lahkmisõga vai kuiki tõisildõ, a om palludõ hädä seo ilma aigu, et mõista-i õigõ koti-si pääl veheldä. Tahtnu külh puid lahku ja maad kaiba, a liinan pandas tuud väega halvas, ku olõ-i umma puu-küttega elämist, a õks lahut ja kaivat.

Statistilidselt olõ-i nuu asiaadi muiduki midägi nii perädü targa. Ku rahvast om miljard ja inämpki, sõs om säääl ka kimmale umajagu ulli-kõisi siän. A mul om vast ras-sõ asiaatõ ulfuisiga võidõlda. Etemp ollu uman kotun tuuga tegeldä. Olõ viimädse katõ aasta joosul käünü vast katõn jõusaalin. Mõlõmban võit näütüses sõudõergumeetri pääl higistä vai lindi pääl juuskõ, a tuud tüüd püvvä-i kiäki kinni.

Kõik lätt raisku. Kuis saanu nii, et ku jõusaalin trenni tetäs, sõs tuu energiä lätt mas-sinist näütüses laelampõlõ vai duširuumi? Piässi jo saama, a kas tuud tahetas, om kahtlanõ. Ma piät ütlemä, et mullõ om hindä vorminhoitminõ miildümä nakanu. Edimädsel aastal olf nigu rassõ, a perän nakaš miildümä. Eks seo om ütte kah lännü mu keskiäkrii-sega. Hää miil om, ku tunnõ, et olõ 50 ja elon ei olõ viil nii hääd vormi ollu. Lövvatõmbamisõs kangi pääl tii tühä kõ-tuga 15 tirõlit, noorõlt tei 10. Muiduki tulõ parhilla 15 tirõ-li hoitmisõs egä nätäl vaiva nätä, noorõlt olõ-s määnestki vaiva, lätsi ja tei.

Keskiäkriisin mehikesen olõ mõtõlnu ka noid peris sõa-mõttid. Et ku tulõ õks min-nä, sõs piät jo vormin olõma. Astsõ Kaitsõliitu. Võtiva vas-ta. Saimi laskõtiirun pruuv, häste sai pihta märkele. Kats suurt sälläkotititü kraami anti ütten, alusmõsust kiivrini (vorm om tuujaos, et püssü vormin). Mul om nüüd ümb-

re organisatsioon, kon ma saa ummi keskiäkriisega olla ja kiä tuud viil toetas. Võit sää-düsilidselt tapõlda, püssä las-kõ, saat kittägi tõnõkõrd.

Noorõlt taha-s ma Kaitsõ-liitu minnä. Mõtli vast, et olõ õks nii perädü kõva miis, et mul tulõ eliitsõamiihiga ta-põlda. Vannusõga sai tuust mutingust kah vallalõ. Parhil-la kõlbas Kaitsõliit häste. Tuu om nigu spordiga. Noorõlt tahtsõ olla ilmameistri ja selle olf põlgust tervüesportlasi vasta. Põra om peräle jõudnu, et Kaitsõliit ja tervüesport omgi tuu, mis mullõ om jäänü. Tuu tulõ võtta.

Viimädse paar aastakka omma olnu küländ keerulid-sõ ja tervüesport om kuigi minnu tugõnu. Tuu om nigu aig esihindäle. Muidu võtva hindä latsõ ja koolilatsõ kõik mu ao hindäle ja sõs olõ ütäl pääväl hõngust kinni. Esihin-näst tohe-i onõhta – tuu om suur tarkus.

Ütskõrd kiroti Uman Lehen, et aigu om. Et molutamist piät kah mõistma ja nii. A tõistpite om jälki ao kokkuhoitmisõ tarkust kah vaia. Sõs tiit-ki kats asja ütekõrraga: käüt rattaga kerikun ja tiit ummi palvit plangu hoitmisõ aigu. Sääne paradoksaalnõ värk: molutamisõl om uma kotus ja ao kokkuhoitmisõl niisama. Üldäs viil, et elust läbi mine-mises om vaia kattõ karmanit. Üten om värki hääs pääväs ja tõsõn om hõelamba päävä jaos midägi. Elun om jo mõlõmbit umajagu.

Ja keskiäkriisega piässi saa-ma toimõ, ku omma inemise ümbre ja ku näid õks kullõt ka vahepääl. Sai sääne jutukõnõ. Olõs uma aiamaa, sõs seod juttu es saanu sündüdä. Sõs ku kriisist vällä olõ pääsnü, tii pindre. A parhilla kitä noid, kel uma pindre tegemine käü.

Helüaida ja Uma Lehe märgotuisi sari.

Seo märgotus
sünnüs veebilehe
helüait.ee ja Uma Lehe
kuuntüün.
Taadsamma märgotust
saat kullõlda
autori esitüsen
Helüaida lehe pääl.

Midä tetä lihahimoga?

No om peris selge: olku ilma suvidsõ vai jahhevõitu, ku lummõ maan ei olõ, tulõ iks egä nädälivaih grill kuuri alt vällä tuvva ja lihha küdsämä naada. Ja tuud ullimuudu süvvä, selle et tuu om nii hääää! Egäsugumadsõ lihakombinaadi kah mõtlõsõ mugu vahtsit sortõ vällä, kõkkõ tulõ maitsa ja halva asja ei olõ ma viil suuhtõ saanu. Õga tuust midägi hullu es olnugi, a rannavorm kannatas. Võit hinnäst kül trüüsti, et SKP kasus ja maailma majandusõ kasumist tulõ umalt puult kah tukõ, a kasuvat kõttu ja lõvvalotti tuuga ei käki. Midä sis tetä?

Vast kolmõkümne aasta iist ilmu Võro-Seto tähtraamatun üts vorsti tegemise retsept, mink päälkiri olf «Noilõ, kiä lihasüümist viil maaha jätnü ei olõ». Nii et olõ-i tuu kasvosüümine kah määnegi vahtsõnõ asi, tuust om jo aastit kõnõldu. A põhamaal om iks läbi ao lihha süüdü ja inemise iho om tuuga harinu. Õnnõ kasvõ süümine nõud väega suurt tarkust ja hulga aigu, et kõtt täüs olnu ja tarviligu ainõ söögist kätte tulnu. Ja tuugi ei olõ selge, kas püstati niimuudu maailma vai vaivat tedä viil inämb.

Arvada om õigõ hoita parajat juunt ja mitte liialõ minnä. Et tsipakõsõ tuud ja tsipakõsõ taad. A kuis tuud tetä, ei olõ ma siiamaalõ viil vällä märknü. Kas kiäki tiid?

RAHMANI JAN,
Uma Lehe päätoimõndaja

UMALEHT

Tulõ vällä egä katõ nädäli takast neläpäävä.

Toimõndusõ aadrõs: Tartu 48, 65609, Võro liin

E-post: info@umaleht.ee, tel 78 222 21

Kodoleht: umaleht.ee

Molovihk: facebook.com/umaleht

Päätoimõndaja: Jan Rahman, tel 56 922 841
jan@umaleht.ee

Abitoimõndaja: Kaile Kabun, info@umaleht.ee

Keeletoimõndaja: Laivi Org, laivior@gmail.com

Latsinuka toimõndaja: Mariko Faster,
latsinukk@umaleht.ee

Uma Lehe toimõndusõ kolleegium:

Tiia Allas, Külli Eichenbaum,
Aapo Ilves, Kaido Kama,
Ülle Kauksi, Rainer Kuuba,
Evar Saar.

Välläandja: SA Kultuurileht, kl.ee

Tellmine: Express Post AS, tellimine.ee, tel 617 7717

Tõsõ kundi otsast

Ettevõtja PINDMAA AIGAR märgo-tas tan ilmaasju pääle tsipa tõsõ nuka alt, ku hariligult kaema harinu oltas.

Ilo luumisõ tõbi või maailma pästä

Mõnõ aasta iist olf sääne ju-hus, et mul käve külän hää tutva TaInast, Ungersoni Jaak, kiä pidä Nurmiko ärr. Näil olf olnu suur õnnõtus: kasvu-maja palli maaha. Jaak paksõ tulbisibulit, et täl om noid üle.

Sügüse kävegi sibulil pe-rän, tõi 1000 tükkü. Tei pindre valmis ja panni sibula maaha. Ja kõrraga tulf mu sisse esieräline tunnõ. Naksi uutma, kuna ma lilli-illo nätä saa. Edimäidsi keväjämärke tulõkil õkva nigu kisksõ minno mõtsa ala. Käve säält otsman edimäst sinililli. Ke-väjä, ku Haanimaad katva viil paksu lumõhangõ, omma edimädse ütsiku sinililli nigu taiva kingitüs.

Edesi naksiva tulõma ämmälehe, kunnapasta ja luudus naas häitsemä. Lõpus tulli ka tulbi maa seest vällä.

Tuu uutmisõ herevüs om nii suur, et häiermide illo mõis-taki-i sõnnu sisse panda, tuud piät esi nägemä ja tundma. Ja

ku joba sääne pisiläne seen, sis tahat naada kõrrast inämb tuud illo luuma. Jõudsõ Rohu Urmassõ mano, kiä kasvatas ja tuu ka kavvõmbast egä-sugutsit põnõvit kasvõ. Tõi timä käest kümme rododendronit, miä omma väega ilosa ja lätsi ka ilostõ kasuma. Ham-mas om nii verel, et seogi kev-väi käve Urmassõ man ja tuu ilo, midä ma säääl näi, ai mu jäl pääst peris ullis. Tõi säält jäl ilosit lille mano. Ku nii edesi lätt, tulõ peräkõrd maad mano naada ostmä, et kõik seo ta-vaar kasuma panda.

Usu, et mu lillitõbi om latsõpõlvõst ütten tulnu. Imä olf mul suur lillisõbõr, kõgõ olf ümbre mi maja pallo lille. Vast omgi nii, et saami pallo asju latsõpõlvõst ütten ja tee-mi tuud, midä latsõpõlvõn olõmi nännü ja opnu.

Annas luuja inemiisile ilo-miilt ja tahtmist hindä ümb-re illo luvva ja illo tetä. Kiä tuud mõist, om õigõ tii pääl ja ma olõ kimmäs, et ilo luuja ei lää tõsõlõ kurja tegemä.

Ilo päst maailma.

Pulga Jaani mõtõlus

Kutsikast nikagu rahva häädümiseni

Kutsik om tark ja abivalmis tegeläne, kellest õigõlõ pere-mehele või saia paremb sõbõr ku mõni inemine. Tingimus om, et kutsik saa aru, midä timä käest tahetas. Mõnõ aasta peräst saa säändsest kutsikast perekonna päämine majanda-ja, kiä õtakilt kõik latsõ ja kana üle lugõ. Tuu om sis timä elu-ülesannõ ja tä om tuuga väega rahul. Kaugõltki egä inemine umma eluülesannõt ei tunnõ ega tunnistä. Kutsik om nigu rahvas: tälle om tähtis, et olõsi peremiis (valitsus?), kelle asja-likku nõudmist kõik kullõsõ. Kutsik ei käänä kunagi umma ütiselu nii pästmatült vussi, nigu tä tihti inemiste man ette tulõ. Latsõ läävä tuu vussikää-net ütiselu mant edimädsel või-malusõl laia ilma. Säält saadõ-tas posti tiil esä-imä matustõs lilli. Ku häste lätt.

Suur jagu Eestimaa ülem-biid om kurtnu: latsi (kutsi-kiid?) om veidü. Pääle kotust pagõmise om asi tihtipääle ka mõnõ ihuhädä takan. Ja nuu ihuhädä ei olõ sukugi kõik säändse, midä ravitsõs ainult surm.

Väiku kõrvalhüpe tedremän-gu manu. Mu Antsla kodust olf õkva maaparandus üle käünü, aga üte kraaviotsa pääl mängse iks tedre. Kümne aastaga hää-dü tuu mäng är. Lätš viil küm-me aastat ja... timahava kudruf teder täpselt vana kotussõ pääl. Nuu vana kudrutaja olli ilmselt joba parembiide jahimaie pääl, tuuperäst pidi küsümä: kost tuu nuur laulumiis vana püüne üles lõüse? Muud tarka mullõ miilde es tulõ kui kaonu Vi-gala Sassi ütölüs: ku kotus om õigõ, sis ei loe määnegi ihu-viga, ütšä kuu peräst sünnüs lats (tetril jo varõmb).

Kas nüüd tedre ja Sass näüt-sivä juhuslikult ütten suunda? Vaivalt küll. Ma usu, et mii rahval olli kah joba hallil aol nuu kotussõ olõman. Nu, kon 100 torupilli mitu päivä lövvassiva ja midä pastori es jõvva är laita. Aga pääle suuri sõtu taastu mii rahvas imeliselt ruttu.

Noid kotussiid tasunu üles otsi ja mõnõ pääl või vast tedre-mängugi löüdä, aga edesi? Edesi tetäs sinnä euroturiste jaos väiku onnikõne roppkalli piledihinnaga. Eestimaaõl tuu vaivalt et tulu tuu.

Oh sa mu tedrekanakõnõ! Oh sa mu kikkagõnõ! Tii jaos om siin elun kõgõ tähtsämp kõgõ egäpäävätsem asi. Mis nii viga elädä!

Agä pääle nakkas kõik kutsi-kast, timä eluülesandõst.

Moskvitš meelütäs uudistajit ja latsi

RAHMANI JAN

Ildaaigu tull' teedüs, et Vinnemaal plaanitas naada jäl Moskvitše tegemä, selle et vällämaa auto-tehassõ omma säält är lännü. Kas tego om ka hää massinaga, tuud uuri perä Kiidi mehe Piho Aigari käest, kiä om noorõst pääst mossamiis olnu, sliämaani ütte Moskvitši kuuri all hoit ja vahel käümä kah pand.

Timahavatsõl edimädsel suvõ näko keväjäpääväl nõud Piho Aigari latsõlats, et mossä (Moskvitši hellä-nimi, nigu ka mosse) tulõ käümä panda. Lats piät saama, midä lats taht. Nii võtt Aigar aku üten ja sääd tuu massinalõ pääle. A teedä om, et niisama massin käümä ei lää, ei jõvva kütust üles pumbada. Tuuperäst käänd Aigar õhufiltri kaasõ maaha ja vala õkva karbussi «dopingut». Starter aja moodorit ümbre, kõrras purtsatas massin käümä, a jääs jäl saisma. Tulõ vahtsõst suutäis bendsiini õhupuhastajalõ valla.

Vahtsõ «dopingu» pääle moodor inämb ei «lupa» kah. «Toorõst täüs,» arvas Aigar.

«Mossamiis sai must joba 6.–7. klassin, ku naksi esi juppõst mossat kokko pandma. Esäl olf kere ja moodor olõman, a timä jätse massina ehitämise poolõlõ ja ma naksi edesi tegemä,» tulõtas Piho Aigar uma edimädsõ Moskvitši saamist miilde.

Massin saigi valmis, kere olf Moskvitš 410, a moodor 408 uma. Käügi käve tuul massinal rooli külest. «Ku puksi är kullu, sis kattõ hääd kõrraga es saa, edimäst ja taasperilde käüki. Ku sis olf vaia taasperilde sõita, pidi

RAHMANI JANI PILT

Piho Aigar om uma mossä kuurist vällä ajanu ja kangutas kapotti vallahõ, et vesi radikalõ valla.

17 mutrivõtmõga vähä kapoti alt putitama, perän jäl tagasi käändmä. Taña liinan, ku kiäki massina kinni parksõ, olf tuu suurõmb ettevõtminõ,» seletäs Aigar.

Uma Moskvitšiga käve Aigar Tihemõtsa koolin ja perän viil EPAn kah. «Tihemõtsa lõpupääväl käänti mosse üle katussõ. A ma pandsõ massinalõ tõsõ katussõ ja sai viil hulga aigu sõita,» kõnõlõs Piho Aigar. Moskvitš tiinse peret viil aastit, lõpuotsan olf joba viis last auto pääl ja politsei tegi ütskõrd märküse, et nii pallo rahvast ei või auton olla. A tuu olf vahtsõ ao alostus ja väega kufa säändse aša pääle sis viil es olta.

Olõmi mõnõ minoti uutnu

ja Aigar pruuv vahtsõst massinat käümä saia. Seokõrd vidä starter moodori käümä ja tuu inämb vällä ei koolõki. Paugupill! Tassakõistõ lask Aigar mosse kuuri alt taasperi vällä. Moro pääl pruuv pidurit vaota, a pedaal vaos põhja. «Piduriõli om vällä joosnu,» jääs mossamiis rahuligus.

Massin pandas saisma. «Vesi tulõ sisse valla,» tiid Aigar. Tä kaes üle kõik lõdviku, selle et ei olõ meelen, kuis minevä kõrd vesi vällä lastus sai. Lõdviku paistusõ terve ja kinni kääntü olõvat. «Ku vett sisse valat, piät ette kaema, et jagaja pääle ei vala. Jagaja om õkva viikorgi lähkül,» tunnistas Piho Aigar edimäst kõrda ütte hätä, miä Moskvitšil

om. Vesi saa radikalõ, a juusk sama kipõstõ alt vällä. «Iks om määnegi lõdvik vallahõ,» arvas Aigar, kaes auto ala ja hõikas: «Kraan!» Tulõ vällä, et seol muudsal massinal om vii vällälaskmisõs kraan, a tuu olf Aigaril vahepääl meelest lännü. Kraan käändäs kinni ja vahtsõnõ vesi valõtas radikalõ. Kütussõpump om kah vahepääl tüüle naanu, nii et vahtsõst käümä saaminõ lätt laapsalõ.

Seo «vahtsõ» Moskvitši sai Aigar mõnõ aasta iist kursavele käest pudõli viski iist. Latsõlatsi vai turistõ meelehääs pand ta seo vahepääl iks käümä. Alostusõn olf plaan massinaga Moskvitš sõita, a sis tull' koroona pääle ja no

omma peris keerolidsõ ao, nii et tuu sõit jääs arvada tegemäldä. Üts hädä om viil tuu, et juppõ olõ-i väega saia. «Vinnemaal autopoodin mossä juppõ ei olõ, mõnõ jupi olõ iks Põlvast ja Tartost saanu,» seletäs Piho Aigar. Parhilla om seol massinal kah sääne saia, et latsõlatsõ omma suunatulõ kangi külest är murdnu ja ülekaemisõlõ minnä ei saa. A varrampa om taaga Rõugõ vahet sõidõtu ja turistõga Munamäel käätü. Turisti tahtva esi sõita, a egäleütele ei usu Aigar massinat anda. «Ku Haanimaa mäki pääl sõidat ja massin taasperilde mäest alla nakkas tulõma ja piduri är kaosõ, sis ei olõ muud tetä ku ruttu tagaotsaga perve sõita,» kõnõlõs Aigar viil Mosk-

vitšiga sõitmisõ umaperäst.

Ku Aigar innembä mossäga Rõugõ poodi man käve, olf egä kõrd massina ümbre umajago uudistajit. «Kõgõ-päält tulõva nostalgitsõja, mi põlvkund ja vanõmba. Tahtva näüdädä latsilõ: mul olf sääne ja mu esäl olf sääne.»

A kas Moskvitš om hää massin? «Ma ei tiia, ma ei olõ Žiguli-miis olnu,» naard Piho Aigar. «A ku Žiguliisid tegemä naati, ütlivä mossamehe iks, et tuu om kilukarbiplekist tettü ja mossä om iks kõvõmb.» Tuud, et Vinnemaal periselt vahtsõst Moskvitšõ naatas tegemä, Aigar ei usu. «Moskvitš om jo vana Opel, vinlane varast Saksamaalt taa tehassõ. Vinlane ei olõ üt-tegi autot esi tennü ja ma tahhas nätä, mäene tuu edimäne Vinne ime vällä näge.»

Kuigi piduri ei tüütä, sõit Aigar mossäga tassakõistõ Ala-Kiidilt Mäe-Kiidile. Tan pandas massin saisma, tetäs ussõ vallahõ ja latsõlatsõ saava vaeldumiisi batuudi ja mossä pääl karõlda.

MOSSE

kuulsõs pidurite kräkin
auto kinni pedäsi
miljuneer mu kädilläkin
vei paar versta edesi

sõs ma maantii veeren passõ
hääleti vaid limukit
ma es taha gassõ vassõ
autunsõitja timukit

a tull' massin midä tiidäs
moskvalasõ nimega
karksi õkvat pääle – kiitos
panõmi no minemä

nii et õdagus ma olõss
sääi kos talnan pidu um
ütel autujuht – no problems
puultõist tunni maksimumm

tiiga ärki katte side
mosse võtsõ linnata
nüüd ma mõista parõmbide
vinne massint hinnata

CONTRA

Priinime lugu

Rubriigin kõnõldas
perekunnanimi periolõmisõst
ja tähendüsest.

Ehin

Eestin om seol nimel 25 kandjat, vällämaal või kandjit olla vast samavõrd. Taa om õnnõ Kanepi kihlkunna nimi.

Vanan kiräviien kujul *Ehlin* pandsõ taa 1809. aastagal Kanepi opõtaja Roth Vana-Piigandi mõisa Hanni Ado läsä Katri perrele, Hanni Hansu läsä Annõ perrele, koolnu Hanni Piitre latsilõ ja Hüssi Kaarli poja Juhani perrele. Juhtu nii, et nimme jäi perratulõjilõ edesi kandma õnnõ Hanni Ado ja Katri poig Mihkle, kiä om hingelugõmisõn 1834 hoobis tõsõ nimega *Ehha* 'eha'. Sõristõ mõisalõ kolinult sai Mihkli ja poigõ 1850. aasta hingelugõmisõ nimes *Ehhi*, ildamb iks tagasi *Ehlin*, vahtsõn kiräviien *Ehin*.

Praosk Roth pandsõ priinimmis küländ hulga harilik-kõ maakeele sõnnu, miä olõ-i õnnõ «asju nime», a ka abstraktsõ sõna. Säändsit nimmi nigu Algus, Edesi, Heldus, Hengus, Kõrran jt panti muialpuul väega harva. Üts sääne sõna, midä küll võru kiräkiil ei

tunnista, om *õhlin*. A Roth es märgi *õ*-hellü *e*-ga, tä pruuksõ küländ kimmält *õ*-d (*Hõbbe, Sõnna, Wõsso*). Millen sõs asi?

Õhina sõnast om olnu ka tõistsugust kuiu – *ehin* (Wiedemanni sõnaraamatun). Ku sõna säändse algusõga olõs 19. aastasa alostusõ kanepi keelen olõman olnu, olõs timä kuju **ehhin*, umastavan **ehinä*.

Kost õhina-sõna ülepää tulõ? Lisas seo ilma aigu tävveste elementaarsõlõ sõnalõ *õhk*, miä om vahtsõnõ tähendusarõng, om olõman vana sõna *õhk* vai *hõõhk* kuuma hõõhkamisõ tähendüsen. Ku ahu õhkas kuuma ja verrev raud hõõhkas, sõs tuud omma nä tennü joba aastatuhandit ja vastava sõna omma ka soomõ (*hehkua*) ja kařala keelen (*hehkuo*). Ka Eestin om tunnõt *e*-algusõga sõnna *ehama* 'leuchten, glühen (heletämä, helkämä, hõõhkama)', *ehamine* 'Entzündung (tulõsoetus, palanik)'. Või arvada, et hengelist ja meelelist üleslammistätüst näütäjäst sõnast *õhlin* om olnu ka vanaperäne kuju **ehhin*. Sammamuudu põhäeesti keelen, kon võru keele muutust – *h* > –*hh* ei tunda, om sõna **ehin*.

SAARÕ EVAR

Põlva raamadukogo mano panti Vahtra mälehtüskivi

ALLASÕ TIIA

«Illos, asalik, lihtsä – väega miildüs,» ütles Vahtra Ano uma esä Vahtra Jaani 140. sünnüaastapääväl Põlva raamadukogo man valla tett mälehtüskivi kotsilõ.

Anol (89) om esäst kõgõ inämb meelen, kuis tä suvõl paadiga Vagula pääl käve ja kas 1937. vai 1938. aasta jõulus kasti apõlsiine tõi. Timä elli tuud-aigu imäga uno man Vagulan. Võrolõ inneskiste pionii-re majja tulli nä imäga elämä 1945. aasta sügüse, esä Jaan elli sääl 1944. aastaga lõpust pääle. «Üten tarõn ollimi mi, tõsõn Tuulingu Enn ja vaihtõ-pääl olfgi sääne mihi jututarõ,» kõnõlõs Ano.

Ummamuudu nimekuju Ano om kah esält peri. «Kiäki Oja Ano Mooste takast olf esä kaudu mu nime läte,» nimmas Vahtra tütar, kink hindä hällüpäiv niisama lehekuun – 29. pääväl. «Esä kah kõnõl kõgõ säänest Räpinä

sugõmidõga kiilt,» mälehtäs Vahtra perrätulõja.

Mõtõ Mooste kandin Kaaru külän Kitsõ talon sündünüle kunstnigulõ-kiränikulõ Vahtra Jaanilõ (1882–1947) mälehtüskivi tetä tull' Põlva tunnõtul kultuurihoitjal Villa Sirjel. Raamadukogo mano panti mälehtüsmärk tuuperäst, et maja tõdsõ kõrra pääl omma Hurda Jakobi nimelidsõ Põlva rahvaharidusõ seldsi ruumi, a Vahtra Jaan olf tuu seldsi iinkäüjä, umaagisõ Põlva rahvaharidusõ seldsi luumisõ alostaja 1907. aastagal ja edimädsõ põhikirä kokkopandja. Üteliidsi olf Vahtra Jaan seldsi edimäne näütejuht.

Põlva raamadukogo man mälehtüsmärgi vallategemisel olnulõ Vahtra Jaani tütrele Anolõ miildüs raamadukujolinõ plaat väega.

ALLASÕ TIIA PILDIT

Kuŕa mehilädse

KARU JAAK

OLI 1960. aastaga suvi ja ma, poiskõnõ, Umatsõ taloh Preeksa järve lähküh tsõdsõ puul kafah. Esi olõ Mehkamaa miis, sündünü nelälatsõlidsõh perreh. Saa-tus olf mi elo säädnü nii, et imä pidi miika ütsindä hak-kama saama. Nii tullgi mul suvõs sugulaisi poolõ karja minnä. Sääl kafah olf kats piimälehmä, paar õhvakõist, vasigapusatsõ, umbõs küm-me lammast ja kafapini Tuks.

Kari aeti vällä hummogu, ku päävävari olf 17 jalga pikk. Tuu tähend, et kell olf säidse. Ku tsõdsõ kaŕa kodo lõunalõ hõigaš, olf vari katõsa jalga, sis olf kell üts.

Sama aastaga keväjä olf tsõdsõpoig toonu hindäle paar peret mehiläidsi. Suvõl iks tullf ka mehiläidsi kaemi-sõ aig. Ütel pääväl lätški perepoig lilliaida, üteh käeh savvulõõts, tõõsõh käeh raamikast ja tüüriista. Säläh olf timäl valgõ kitli ja pää-vari, kinda olli kah käeh. Ja kae, sääl olf tsõdsõ kah man, timä tund kah väega huvvi tuu aša vasta. Poig nakaš kiildmä: «Tulgu-i sa, imä, sul naa laudalõhnalidsõ rõi-va säläh, mehilädse ei taha võõrid lõhnu.»

Ma kai tuud toimõndamist Tuksiga kavvõmbast uss-aiast päält. Ütekõrraga näe, et tarõnukast tulõ vällä nigu üts ilmutus. Tsõdsõ olf poja kiildmise pääle tarrõ lännü ja säält hindäle vagivahtsõ kangah koetu linadsõ süngulina ümbe iho võtnu.

Tuulaigu olf maal põhili-nõ süük väega pallo kapstid,

näütüses supi ja paksu kapsta, ka toorõst kapsast süüdi. Ja es lääki pallo aigu, ku tsõdsõ mant kuuldu tulõvat üts kõtu-tuulõ mürähüs. Ütekõrraga naas tsõdsõ vahtsõnõ kostüüm mugu tummõmbas minemä ja sis kostu illos killõ helükene. Sääne tunnõ olf, et kõik mehi-lädse omma tarõst vällä tulnu

ja ründäse haisukotti.

Asi lõppi tuuga, et tsõdsõ juusksõ mualumpi, koh mitu tsika püherdivä. No olõs tuul-aigo olnu pildimassin vai nutitelefon, kagos olõs hää pildi saanu! Tuud ei olõ inämb meeleh, kas mett kah saadi, a nalla sai pallo. Hää, et asi niigi lätši!

Nii pallo om külh meeleh, et süngülinna mõsti oja vee-reh päiv aigu, ja inne olf tuud leotõt umatett seebi ja lipõga. Sis käänti linalõ keeru pää-le nigu kablalõ, tuudi ojust vett ja naasõ mugu nüpeldivä puulapatsidõga. Olõ-s pro-grammi vaia ei midägi. Illos suvi olf sääl Umatsõh!

REIMANNI HILDEGARDI TSEHKENDÜS

Parm tsuskas

Nalapildiga tsuskas ütiskunda mõnõst hellembäst kotussõst Rõugõ Rebäse külä miis VARUSTINI ANDRES, tunnõt ka nimega PARM.

Tossu Tilda pajatus

Tõupull

Ku varrampa tõi maal posti-miis pensioni kodo, sis mõnõ ao iist tekk riik tuu kõrra üm-bre. Pensionni naas kodo tuuma turvafirma.

Nii olfgi memmekesel üts-päiv ussõ takan illos pikk nuurmiis. Memmekene es jõv-va är imehtä: «Ti olõti nii illos, nigu eestiaignõ näütuse tõu-pull, kedä laada pääl raha iist näüdati!»

Nuurmiis es tii tuust jutust vällägi, and pensioni kätte ja lätš edesi. A jutt lätš külä pääl

lakja ja pensionituujat naati naaruga tõupullis kutsma.

Nigu küläjuttõga õks om, tegevä nä küläle kolm tiiru pää-le ja muutusõ. Tsipa kavvõm-ban üts edumiilne talomiis tahtsõ umma karja edendä. Timäni jõudsõ jutt, et sääl kü-län om hää ja illos tõupull. Lätš sis tuud pulli säält külä päält otsma.

Küläinemise, kelle käest talomiis pulli kotsilõ küsse, sai-va ašast arvo ja naari umaette, a mehele ütli, et tiia-i seo külä tõupullist joht midägi.

TOSSU TILDA

Muda Mari pajatus

Piimäkuu alost

Ma kuuli raadiost, et pallodõ inemiisi tervüs om pia är päste-tü. Sõögikraam om lännü kal-lis ja lätš viil kallimbas. A tuu tähendäs, et naatas veidemb ostma ja veidemb süümä.

Ku üts viiendik mi siäst omma rasva lännü, sõs noidõ jaos om hindu üles minek päse-mine. Ku hindäl niipallo mutsu olõ-i, et veidemb süvvä, sõs elo pand piiri paika. A noilõ, kellel

parhillaki rahha veidü om, tulõ iks riigil pääle massa.

Riik omgi tiidä andnu, et piimäkuul nakkas pääle Järva-maa maitsidõ aasta, näil omma säält piimäjõõ ja pudromäe. Piimä piässi jakkuma seo aasta kõikilõ inemiisile.

Mu vanamiis pelgäs õnnõ, et ku piimäkuuh piät viil kül-mä peräst lunt pääh olõma, sõs kuulõ-i, ku kiäki piimä pakk.

MUDA MARI

Lonkva vanaimä

Ütel suvitsõl pääväl mõtõf mino vanaimä, kinkal om kõndminõ rassõ, minnä küllä umalõ pojalõ ja timä perele. Ku tä jõudsõ poja aia taadõ, jäi säälsaman kiirabi-auto saisma. Massinast tulliva vällä tüütäjä ja vanaimä küsse näide käest, kas timä saanu näid kuigi avita. Vast ei lõvvä õigõt kotust üles vai muud säänest, midä iks ette tulõ.

Kae koh olf nüüd jutt! Auto pidigi tulõma vanaimä poja

Jaagu aadrõssi pääle. Vanaimäl sattõ süä kõrraga saapasiirde ja tä pandsõ suure paaruga väre-tist sisse. Tullf iks kõgõ halvõm-pat mõtõlda...

Kiirabisohvri hõigaš viil perrä, et es tasunu nii suurõ huuga võõrast väretist sisse minnä. Vanaimä lõõtsuf ja ütelf: «Olõ õi midägi, seo om mu poig.» Brigaad jäi, kae rippu, ulli näoga kaema, kohe inemine juusk.

Tuu ao pääle tullf jo muud rahvast majast vällä. Ja mis sõs

olf? Välläkutsõ olf tõtõst tettü poja aadrõssi pääle, a poja pe-rest kinkalõgi api vaia es lää. Paprit kaiõh tullf vällä, et arsti olf vaia hoobis naabrimehel, 86aastadsõl Atsil.

Nii uskmalda ku seo ei olõ, sai mino vanaimä minevä suvi 66aastadsõlt 86aastadsõ Atsi imäs. Ja ku muido lätš täl kõnd-minõ küländ rassõlt, sis kui-muudu timä seokõrd juusksõ! 66aastadsõlt sai vanaimä viil sprinteris.

PLAADO MARITTE ARIANNE

Maolda nali

Mõni nali om nii maolda, et aja peris naardma. Toimõndaja om üte säänd-se siia vällä valinu.

Inglüse keele eksäm

Koolilõpõtaja tullf eksämiru-u-mist vällä. Ussõ takan uutja naksi küsümä:

«Midä su käest küsti?»

«Kost ma tiia, nä küssevä inglüse keelen.»

Latsilõ

Vastus saada üte nädäli joosul meiliaadrõssi pääle latsinukk@umaleht.ee vai postiga: Uma Leht, Tartu 48, 65609 Võro.

Vastussõ mano panõ kirja uma nimi, vannus ja kimmähe ka postiaadrõs.

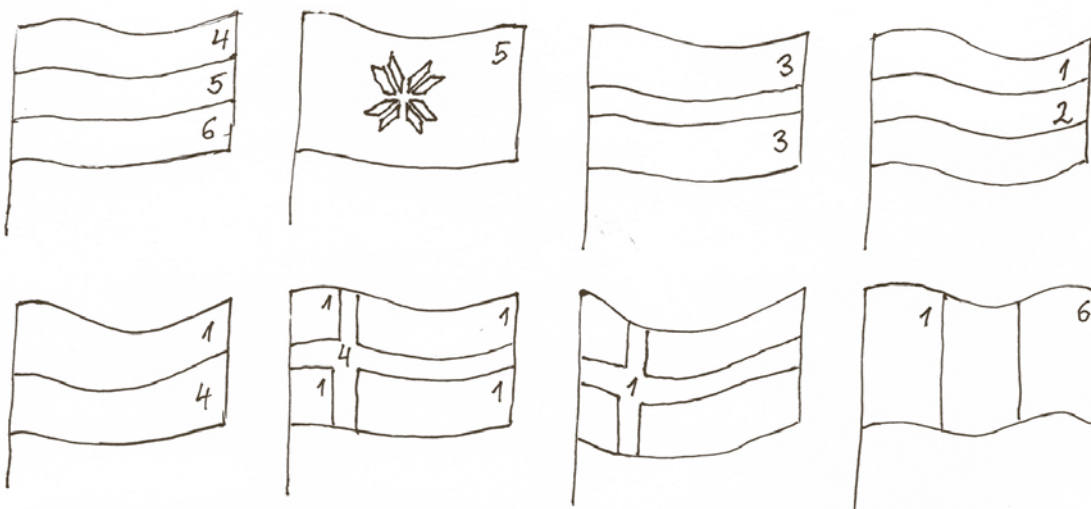
Vastajidõ vaihõl loositas vällä võrokeelitsit välläandit.

Latsinukka tugõva Võro instituut ja Võro selts VKKF.

Minevä kõrra vastus: PARTS.

Avvohinna saa RÕŽIKOVI ANNIKA (15) Verskast.

Värmi' lipu' numbridõ perrä. Määntsides riike lipu' naa' omma'? Määne lipp ei olõ' riigilipp? Mis lipp tuu om?

1 sinine
2 must

3 tummõverrev
4 kõllanõ

5 tummõrohilinõ
6 verrev

Telli Uma Leht!

6 kuud – 6 €, 12 kuud – 12 €, e-arvõ püsिमassuleping 0.85 € kuun.

Telli saa ExpressPostist: tellimine.ee/umaleht, tel 617 7717.